

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Розглянуто проблемні питання адміністративної відповідальності на сучасному етапі, проаналізовано різні точки зору вчених щодо зазначеного питання та нормативні джерела.

The problems of administrative liability at present stage are under consideration, Variety of scientific points of view concerning the aforementioned question, and normative sources have been analysed in the article.

Зі змінами в сучасному суспільстві постала необхідність надання чіткого поняття такому поняттю, як адміністративна відповідальність. Законодавчою підставою для прийняття актів, що врегульовують це питання, є Конституція України. Відповідно до статей, які зобов'язують громадян виконувати конституційні норми, приписи законодавчих і підзаконних актів, щодо захисту держави, охорони громадського порядку, власності, природи тощо, містяться вимоги та обов'язки, які реалізуються шляхом установлення та застосування юридичної, зокрема й адміністративної відповідальності. Сьогодні в Кодексі України про адміністративні правопорушення немає чіткого визначення адміністративної відповідальності, наявна лише вказівка на те, що її мірою є адміністративне стягнення, яке має за мету перевиховання правопорушника і запобігання правопорушенням. Крім того, окремі норми КпАП не відповідають вимогам Конвенції про захист і основних свобод людини. Усі наявні категорії адміністративної відповідальності мають дослідницький характер [1, с. 15].

Інститут адміністративної відповідальності є важливою складовою адміністративного права. Останнім часом у літературі використовується поняття адміністративно-деліктне право як підгалузь адміністративного права, що нині лише формується.

При дослідженнях адміністративної відповідальності встановлено, що вона настає при порушенні не всіх, а тільки певної групи адміністративно-правових норм. Це пояснюється специфікою адміністративного права, що, як відомо, регулює суспільні відносини, які виникають у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності держави. Внаслідок багатоманітності суспільних відносин, що виникають у цій галузі, адміністративна відповідальність настає за порушення лише частини адмі-

ністративно-правових норм, а саме: за вчинення адміністративних проступків. Крім того, норми, що встановлюють адміністративну відповідальність, мають допоміжне значення щодо багатьох галузей — цивільного і трудового, адміністративного і земельного, фінансового та ін. Норми адміністративної відповідальності впливають на інші галузі норм права.

Проблема визначення поняття адміністративної відповідальності має давню проблематику. Так, в енциклопедіях радянської епохи це поняття розглядалося надто спрощено: "Административная ответственность — юридическая ответственность за административный проступок", відповідно: "Административный проступок (правонарушение), противоправное, виновное действие или бездействие, посягающее на государственный или общественный порядок ... собственности права и свободы граждан, на установленный порядок управления, влекущее административную ответственность" [2, с. 23]. Таке визначення, на наш погляд, дуже вузько характеризує дану категорію.

В українських енциклопедичних джерелах наводяться більш ґрунтовні визначення: "Адміністративна відповідальність (адміністративний від лат. Administration — керувати, управління) — різновид юридичної відповідальності у вигляді специфічної форми реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає у застосуванні уповноваженими органами державної влади або їх посадовими особами — адміністративне стягнення, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення" [3, с. 13].

Оскільки таку відповідальність прямо не визначено законодавчо, то і серед українських науковців немає чіткої точки зору на цю проблематику.

Простежимо думку провідних вітчизняних учених.

Е.В. Додін вважає, що адміністративна відповідальність — це визначення повноважними державними органами через застосування адміністративно-примусових заходів, обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень [4, с. 266].

В.В. Зуй та Ю.П. Битяк вважають, що це вид юридичної відповідальності фізичних і юридичних осіб перед органами виконавчої влади чи судом за порушення адміністративно-правових норм на підставі застосування адміністративних стягнень [5, с. 126].

У свою чергу, Л.В. Коваль вважає, що адміністративна відповідальність — це застосування до порушників загальнообов'язкових правил, які діють у сфері управління та інших сферах адміністративних стягнень. Це репресивний вид відповідальності, де покарання має характер особистого зазначення кари, а вольовий вплив спрямовується на вплив правопорушника з метою певного психічного переживання ним покарання, подолання певних мотивів, якими зумовлюється ірраціональна поведінка, та стимулювання мотивів, які мають схилити до поведінки, що узгоджується з правовими приписами [6, с. 122, 129].

У всіх названих нами авторів відсутні суб'єкти, які вчиняють протиправні дії та вживання до них заходів адміністративного примусу.

В.К. Колпаков та О.В. Кузьменко, виходячи із того, що будь-яка відповідальність виникає, коли суб'єктом вчинено протиправну дію та до неї застосовано примус, вважають, що адміністративна відповідальність — це примусове, з дотриманням установленної процедури, застосування правомочними суб'єктами передбачених законодавством за вчинення правопорушником адміністративного проступку заходів впливу [7, с. 251, 253].

На думку Ю.П. Битяка, під адміністративною відповідальністю слід розуміти накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру [8, с. 158].

Точка зору Л.Р. Білої полягає в тому, що адміністративна відповідальність — це вид юридичної відповідальності, яка характеризується такими самими ознаками, як і юридична відповідальність (настає на підставі норм права, за порушення правових норм, пов'язана з державним примусом, призначається державними органами). Ними виокремлюються три підстави адміністративної відповідальності: нормативна (система норм, що регулюють її), фактична (адміністративний проступок) і процесуальна (акт компетентного органу про накладення адміністративного стягнення) [9, с. 43, 44].

Проаналізувавши думку провідних українських вчених, ми поділяємо точку зору тих, які вважають, що адміністративну відповідальність слід розглядати як учинення суб'єктом протиправної адміністративної дії та до нього застосовано (з дотриманням установленної процедури) правомочними суб'єктами передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу примусового характеру.

Отже, на нашу думку, адміністративна відповідальність — це вчинення суб'єктом протиправної адміністративної дії, до якої застосовано (з дотриманням установленної процедури) правомочними суб'єктами передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу.

Це підтверджується практикою адміністративно-юрисдикційної діяльності. Так, практика показує, що адміністративна відповідальність настає за порушення найменшої частини адміністративно-правових норм, тобто за вчинення адміністративних правопорушень. Отже, не кожне порушення правил, установлених адміністративно-правовою нормою, спричиняє адміністративну відповідальність. Адміністративну відповідальність тягне порушення тільки тієї норми адміністративного права, яка охороняється адміністративними санкціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна. Закони. Основні чинні кодекси і закони України. Кодекс України про адміністративні правопорушення — Махаон, 2003. — 15 с.
2. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. — 4 изд., испр. и допол. — М.: Сов. энцикл., 1990. — 1632 с.
3. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 528 с.
4. Додин Е.В. Державне управління і практика. — К., 1998. — 266 с.
5. Битяк Ю.П., Зуй В.В. Адміністративне право України: Посібник. — Х., 1999. — 126 с.
6. Коваль Л.В. Адміністративне право: Курс лекцій. — К., 1996. — 129 с.
7. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 253 с.
8. Битяк Ю.П. Адміністративне право України: Підручник. — Х.: Право, 2001. — 158 с.
9. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Адміністративне право України: Навч.-метод. посіб. — 2-вид., перероб. і допов. — Одеса: Юрид. літ., 2002. — 44 с.